CAP. I.

SI quis [1] enim alterna fidejussione obligatos sumat aliquos: si [2] quidem non adjecerit oportere & unum horum in solidum teneri: omnes ex æquo conventionem sustinere. Si vero aliquid etiam tale adjiciatur, servari quidem pactum: non [3] tamen mox ab initio unumquemque in solidum exigi: sed interim secundum partem qua unusquisque obligatus est: cedere autem eum & contra reliquos actionem, si & idonei sunt, & in eo loco, & si hoc ita se habere videatur: si quidem idonei [4] sint, & præsentes inveniantur, illos periclitari complere, (singulos in propria parte) quod sub alterna promissione creditum est, aut ex quo omnino obligati sunt, & non commune debitum, proprium cujusqiam fieri onus. Si vero minus idonei se habere reliquivideantur, sive omnes, sive quidam: sive in partem, sive in solidum, sive absentes forte: in illud tenere, quod accipere ab aliis non potuit. Sic enim & illis servabitur pactionis modus, & nullum sustinebit damnum actor, licet aliquid inter se illi pepigerint ignorante isto qui habet eos obligatos: & unusquisque tenebitur in id quod ab initio scripserit, artibus aut dolis, aut transactionibus prævaricari quæ constituta sunt, non sinendus.

§. 1. Sin autem in iisdem commorentur utrique aut omnes locis: sancimus negotii judicem deducere illos mox, & communiter examinare negotium, communiter autem inferre sententiam. Sic enim & rei omnes obligabuntur: & substantiæ eorum qualitas examinabitur: & debitum similiter quidem secundum justitiæ, similiter autem secundum legum ordinem procedet. §. 2. Si autem non administrator sit causæ judex, sed alter aliquis, damus licentiam aut hic competenti judici interpellationem suscipienti, aut in proviciis, his denunciatis clarissimo præsidi, aut competenti judici cogere per fiscum officium & illos interesse liti, & partem ejus fieri: ut nullum impedimentum huic nostræ legi fiat. his omnibus incipientibus in contractibus sequentis temporis, & ab hujus legis dispositione: quod autem ante eam præteriit, positis pro his relinquimus legibus.

EPILOGUS.

† Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua quoque celsitudo operi effectuique contradere festinet. Dat. 15. Kal. Januar. CP. Dom. JUSTIN. PP. August. Anno XIII. ARIONE V.C. CONS.

1 Hinc sumpta est Authentica, *Hoc ita*, *Cod. de duobus reis.* 2 Duobus simul obligatis, si non fuerit adjectum, ut in solidum teneantur, tacite intelliguntur teneri ex æquo, *l.* 11. *in fin. ff. h. t.* 3 Qui in solidum cum alio obligatus est, correo idoneo & præsente in solidum convenire non potest: non idoneo vel absente conveniri potest, *leg.* 26. *l.* 28. *ff. de fidejuss. l.* 10. *Cod. de fidejuss.* §. 3. *Instit. de fidejuss.* & ita abrogatur lex 47. *in fin. ff. locati*, *l.* 2. 3. §. 1. *ff. de duob. reis*, *l.* 2. 3. *Cod. hic.* 4 Beneficium est epistolæ D. Adriani, quod hic extenditur ad correos principales, de quo vid. *l. ult. C. de constit. pec. l.* 26. *ff. de fidejuss.* §. 4. *Instit. de fidejuss.* adde Paulum 1. *sit.* 20. *eap. unic.*

COLLATIO OCTAVA.

TIT. I.

DE [1] TEMPORE NON SOLUTÆ PECUNIÆ SUPER DOTE [2].

NOVELLA CONSTIT. C.

Imperator Justinianus Augustus Joanni gloriosiss. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patricio.

PRÆFATIO.

OMnes pecuniæ non numeratæ replicationes [3] subjectas [4] in aliquibus casibus non [5] examinatas nostræ reliquerunt leges: sed prolixitatem earum & effusionem abbreviavimus, ne sua negligentia aut calliditate forsan negotiis [6] fruantur homines, & causas præbeant aliis: non enim sub æqualitate semper probationes erunt eas exhibere volentibus: multa quoque tempus refutat. Quapropter benefacientes abbreviavimus in quibusdam casibus pecuniæ non numeratæ querelas, quas licet ex iis quæ a nobis jam sancita sunt, colligere. Quia enim omne [7] tempus matrimonii dabatur viris, donec matrimonium constaret, queri de non data dote: interpositio quoque major facta est etiam post mortem virorum, ut & post repudium intra [8] annum daretur querela: ideo existimavimus brevi & compendiosa lege velocem facere & pecuniæ non numeratæ super dote querelam, & liberare a probatione mulieres in talibus ex longo tempore.

CAP. I.

De [9] dote non numerata.

SI ergo annis duobus [10] solummodo habeat aliquis uxorem, aut etiam his temporibus minus, & non accipiat dotem: nihil ex taciturnitate vir lædatur: neque heredes viri, licet tacuerit ille, sed intra [11] annum alium querela moveatur. brevitas enim matrimonii ad hanc nos legislationem vocat. Si vero majus biennio tempus, minus autem decennio matrimonium protendatur: damus marito queri, & dicere non illatam sibi dotem aut in partem aut in solidum: & si hoc fecerit, transmittere querelam, semel marito querente, & muliere quia dedit non probante. Si autem neque intra decennium [12] queratur, taciturnitate mariti auferimus querelam; neque ei post decennium hoc agere finemus, nec annum dantes ulterius heredibus ejus. sitque in hoc non nostra adversus aliquos pœna, sed libertatis subjectorum diligentia. Ubi enim licet in prolixo [13] sic tempore (decennii dicimus) proponere querelam: si tacere elegerit, palam est voluisse, vel si non accepit dotem, omnino eum, aut suos reddere heredes: his valentibus & si repudio solvi contingat matrimonium: in nullo discernentibus nobis, sive mulier tanquam dotem offerens conscribat, sive pater, sive alter quispiam pro ea: tempore in omni casu tali, sicuti prædiximus, extendente suos effectus, & dante vel perimente querelam. Contestationem [14] vero dicimus non in sermonibus solum: (sæpe enim indignationis, aut alterius incidens occasio, talia quædam virum præparat dicere: aut etiam ille quidem dixit nihil, testes autem redempti hoc mentiuntur) sed oportet contestationem [15] in literis esse. Si autem etiam in judicio eam aliquis forte facere voluerit, oportet omnino innotescere mulieri, aut ei qui dotem omnino offerre conscripsit. nam nihil est quod prohibeat maritum in semetipsum hoc agere, & queri, & quasi partem quidem mulieris quod agitur, ignorare: providentiam vero sui etiam ponere nullo valere modo: & quia vel ab eo querela facta est, nescire.

CAP. II.

GEneraliter [16] igitur [17] dicendum est, intra biennium quidem matrimonio soluto sive morte, sive repudio, & ipsi marito, de non numerata pecunia licere queri & heredi ejus intra alium annum. Si vero ultra biennium usque ad decem annos matrimonium extendatur, marito damus querelam & heredi ejus intra menses tres [18]. Si vero transcurrerit decennium: tunc neque marito, neque heredibus ejus querela erit, tempore ad omnia sufficiente mulieri. Et si quidem intra ætatem [19] maritus sit, & non queratur: tantum ad in integrum restitutionem ei damus tempus, ut non transcendat duodecim annos a tempore nuptiarum. Novimus enim eos qui vehementer citius contrahunt nuptias, non [20] minus quindecim annorum ad hoc procedentes. qua de re transit quintum & vicesimum annum; & erit possibile intra vicesimum septimum annum queri de non numerata pecunia dotis: moriente quoque eo intra prædictum tempus, heredes habere annum ad querelam.

§. 1. Si autem minores sint non querentis heredes, sive majoris, sive minoris: quinquennium habeant solummodo ad novendam querelam non numeratæ pecuniæ, sufficiente tempore, & non expectante exitum omnium minorum temporum: quod nos ad præsentem legem movit. muliere namque conjuncta quarto & decimo anno post vicesimum annum mortis patris, abutens minori ætate, movebat quidem contra matrem non numeratæ pecuniæ objiciens rationem post quartum & vicesimum nuptiarum annum, quod nos judicantes curavimus: & propter has circumstantias, & ætatem minorum in quinquennium in præsenti decernimus lege, illo videlicet non numeratam pecuniam objiciente, qui scriptus fuerit dotem suscepisse, & secundum sua tempora, sive perfectæ ætatis sit, sive minoris causa judicanda. Valente hac lege super iis quæ postea futuræ sunt nuptiis: super iis enim quæ constant, residuum est decennium aut non minus biennio, hoc habeat tempus in non numerata pecunia, quod ei etiam post transmissionem dabit. Si vero aut minus ei biennio reliquum est tempus, aut ejam excessit totum decennii tempus: tunc ipsis quidem biennium damus ad querelam non numeratæ pecuniæ: eorum autem heredibus, & post solutionem matrimonii intra tres menses: ut per omnia eis justitiam servemus.

EPILOGUS.

† Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo effectui & fini contradere festinet. Dat. 13. Kal. Jan. CP. Dom. JUSTIN. PP. Aug. Anno XIII. ARIONE V. C. CONS.

TIT. II.

DE DONATIONIBUS A CURIALIBUS [21] FACTIS, SIVE AB INTESTATO VEL TESTAMENTO, EORUM SUCCESSORIBUS.

NOVELLA CONSTIT. CI.

Imperator Justinianus Augustus Joanni gloriosiss. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRÆFATIO.

BOnæ nobis sanctionis occasionem interpellatio quorundam curialium dedit. Et hanc legem facimus non ad quosdam curiales, sed ad omnes qui nobis obediunt: dicimus autem quantum quidem ad Orientem est, & quantum Occidens sol respicit, & quantum ex utrisque lateribus est. Quoniam enim solicitudo fuit eis qui ante nos fuerunt de curialibus & de collationibus in curias, quidam autem sunt qui trahuntur ad curiam, quidam vero liberantur, illud fancimus licentiam esse curialibus non solum ejusdem civitatis curiales heredes instituere, (hoc enim hactenus licitum fuit) sed etiam quosdam liberos a curia, si voluerint instituere heredes, hoc agere sub hac videlicet conditione ut offerat modis omnibus se heres, sive heredes conditioni curiæ defuncti, id est, ex qua ille progressus est, & curialis sit particeps functionis, & hereditatem nullo impediente percipiat. Scientes enim quia hæc res erit in præsenti correctio, quoniam nunc quidem adjicitur curiæ ex iltis modis in pecunia utilitas, ex futura vero legislatione, & curialis, & substantia proficiet, & (florebit curia corporibus pluribus &) substantias habebit eorum.

1 *Nov.* 2. *cap.* 5. 2 De non numerata dote, *Index Regina.* de dote cauta vel adscripta, non numerata, Julian. *const.* 95. adde *L.* 5. *C.* 15. 3 Exceptiones. 4 Quæ proponebantur & allegabantur. 5 Lege, non *inexaminatas*, id est, non inexcussas. 6 Id est, minus negotiatione fruantur homines. 7 Hoc abrogatur *J. hic cap.* 1. 8 Hoc etiam abrogatur *J. hic.* 9 Περὶ ἀναφορᾶς προικός. 23. *Eclog. ex lib.* 29. *tit.* 3. *c.* 1. §. 3. & 3. Harmenop. 5. §. 11. 10 Id est, si duobus annis durat matrimonium. 11 Si biennio tantum duravit matrimonium, exceptio non numeratæ dotis anno post finiretur, *l. ult. Cod. de dot. cauf.* si plus biennio, non plus tamen decennii, tempore, tribus post mensibus J. Si plus decennio, maritus nunquam queri poteit de dote. 12 Decennio præcribitur omnis querela dotis non numeratæ, ut sit finius: Poteit vir defuncta uxore exigere sibi promissum dotem intra decennium duntaxat. 4. Harmenop. 9. §. 7. 13 Decennium prolixum tempus. 14 Hinc sumpta est Authentica, *Hoc autem. C. de non numer. pecun.*

15 Querelam non numeratæ dotis contestandam esse non nuda denunciatione, sed literis: in judicium vocata muliere, vel eo, qui pro ea detem capit. *l.* 14. §. 4. *C. de non numr. pecun.* Contestatio perpetuat exceptionem & transfert onus probandi in adtorem. *l.* 3. *C. de non num.* nisi ex chirographo, in quo sit adscripta debiti causa, agatur, *l.* 13. *Cod. de non num.* 16 Hinc sumpta est Authentica, *Si minor. C. de tempor. in integr. restitut.* & Authent. *Quod locum. C. de dote cauta & non num.* 17 Nota regulam. 18 De tribus mensibus vid. Cujac. *c.* 14. *de diverf. temp.* 19 Id est, infra 25. annorum. Ætas enim id hic significat, & Græci, εἰ μὴ ἡ ἡβήσας. 20 Pubertas in nuptiis contrahendis finitur anno 14. in masculis: 12. in feminis, non affecto, sed expleto, vid. *Novell. Leon.* 74.

21 Περὶ βουλευτῶν Græci *hoc loco.* De curialibus Julian. *const.* 93. de decurionibus, *Index Regina.* adde *Novell.* 89. *cap.* 3. & 4.

CAP. I.

PRopterea sancimus licentiam esse eis qui curiales sunt, dum testamenta [1] condent, uti heredibus sive curialibus ejusdem civitatis voluerint (hoc lege permittentes) sive quibusvis ex suo genere, sive extraneis: sive curiales fuerint, sive non, sive in portionem non minus novem unciarum, vel certe in integrum, dantibus se tamen curiæ & unitis ejus corpori & explentibus inculpabiliter functiones. Hoc valente circa ipsos filios & nepotes & residuos successores, non tamen secundum modum, secundum quem ante paululum constitutio promulgata circa eos, qui se curiæ offerunt, præceperat prolem eorum qui se obtulerunt ad conditionem non trahens, sed tanquam si ab initio fuissent constituti curiales, ita & ipsi cum propria prole curiæ uniti & albo & corpori. Neque [2] enim quicquam differt, aut cum qui est curialis ejusdem civitatis scribere heredem, aut cum qui mox erit.

CAP. II.

SEd & si quis consanguineus curialis existens, vel aliter ab eadem conditione liber ad successionem curialis defuncti fuerit vocatus tanquam ejus qui non [3] scripserit testamentum, voluerit autem & ille seipsum dare curiæ, licere ipsi hoc agere, & suam voluntatem in actis indicare intra [4] menses sex: & pariter curialem cum suis successoribus atque substantia pariter, & fieri heredem, nihil omnino ex eadem substantia expetendo occasione quartæ portionis seu novem unciarum, semel eo qui successerit in hereditatem aut curiali existente, aut mox extituro, & re ac substantia rursus ad curiam veniente. Sed & si quis donaverit res propriæ facultatis, aut multas, aut omnino non minus novem [5] unciarum vel curiali ejusdem civitatis existenti, vel alii cuidam, offerens tamen se & propriam substantiam atque prolem sive quæ est, sive quæ erit, & residuam successionem curiæ, cujus est qui donationem fecit, fancimus valere [6] factam sub hac conditione largitatem. omnimodo enim nobis studii dignum est videre, ut nullo modo substantiæ curialium alienentur a curia illius civitatis cujus sunt curiales.

CAP. III.

UT autem non ad collusionem hæc fieri videantur, & quidam domini effecti hereditatum curialium aut per donationes, aut per testamentum, (secundum quod prædiximus) aut ab intestato deferantur, & propter hanc oblationem, & rebus quidem frui velint, oblationem autem suam non faciant: Sancimus si quidem per donationem, hoc quod prædictum est, dederit, non prius traditionem fieri rerum, sed hoc manere apud donatorem, donec is qui donationem accepit, inter gesta [7] confecta apud judicem provinciæ, gratis & citra omnem dationem secundum prædictum modum, datus fuerit curiæ, & mox conscriptus albo [8], tunc enim etiam res ei dari volumus. Quod si donator tradiderit res, & necdum confessione facta quæ accipientem societ curiæ, etiam sic defendi quæ donata sunt curiæ, usque ad novem uncias, in quibus omnino vocari curiam censemus. §. 1. Quod si ex testamento, aut per vocationem [9] legis, qui non est curialis, ad successionem perveniat curialis, tunc mox a morte curialis concurrere curiam, & una cum defensore civitatis, præter [10] læsionem futuram rerum defuncti, descriptionem fieri rerum [11] præsente etiam eo qui ad hæc vocatur, & res tradi curiæ sub facto signaculo [12] tam defensoris quam [13] Deo amatoris episcopi, & dum prædicta actio gestorum facta fuerit apud judicem provinciæ, & data fuerit curiæ, secundum quod frequenter dictum est, cum substantia, & prole quæ est & quæ fuerit, tunc eum & res percipere & esse eum dominum secundum quod & prior ille curialis fuit, nihil ab eo differre visus. His gestis sine dubio apud judicem provinciæ habitis præter omne lucrum & dispendium. Neque enim ad illusionem vel ad dispendium curiæ, sed ad utilitatem hanc proferimus sanctionem, ut in perpetuum valeat, augens & corporibus & pecuniis curialium facultates, atque substantias. Si vero is qui ab intestato vocatur curialis heres, non tamen existens & ipse curialis, noluerit adire & se dare curiæ, curia quidem teneat novem uncias, tantummodo autem ipse dominus efficietur trium unciarum, quas ei dat & anterior lex vel si non fuerit curialis. Quod si plures fuerint ejusdem gradus qui vocantur ad curialis hereditatem, & quidam dederint se, quidam recusaverint, novem quidem uncias accipere eum vel eos qui se dederint curiæ, tres autem uncias residuos, qui ex lege vocantur, accipere heredes. Studium enim nobis est omnimodo novem uncias ad curiales ejusdem civitatis pervenire.

CAP. IV.

SIn autem defunctus fuerit quidam superstite filia, si nupta [14] quidem fuerit curiali ejusdem civitatis, dubium non est, quia præter calumniam habebit paternas res, aut in integro, aut omnimodo novem uncias, si forte ad alium quendam pater voluerit tres uncias pervenire: & si non ab initio existenti curiali nupta fuerit, accesserit autem quidam ad ejus nuptias, volens eam ad hoc accipere, ut sit curialis & dare se curiæ, & stabiles ei nuptiæ fuerint: etiam sic habere novem uncias sine calumnia, occasione bonæ circa curiam voluntatis: & qui curialis offertur rebus & gubernabit eas, propter quod & omnimodo mulieri dari eas volumus. Quod si plures fuerint filiæ, & quædam ex his nuptæ fuerint curialibus aut existentibus aut per oblationem factis, novem unciæ quidem inter eas dividendæ sunt: ad residuas autem tres unciæ quidem venient, illi autem qui uxores eas acceperint, usuri sunt rebus ipsis ad curiales causas, licet in dominio sint uxoris. propterea enim eis dedimus res patris, ut exinde conjuges earum impleant curiæ functiones. Quod si contigerit deficere eam quæ nupta fuerat illi, qui se curiæ tradidit, si quidem filios masculos de eo habuerit, apud filios erunt res, & ipsi erunt in curia, & nulla tergiversatione res indigebit.

§. 1. Quod si fœminæ fuerint quæ natæ sunt, & si ipsæ quibusdam nuptæ fuerint, aut curialibus ejusdem civitatis, aut qui se ipsos dederint curiæ ejusdem civitatis, similiter & ipsæ eas habebunt sine ulla molestia, subjectas curiæ functionibus per proprios viros. Quod si non nuptæ fuerint, tunc secundum datam olim divisionem, nuptæ quidem curialibus novem uncias habebunt, propter quas functiones curiæ compleantur, residuis autem sufficient [15] tres unciæ. Quod si neque masculi neque fœminæ eis erunt, quousque vir superest, habeat earum usum, explens in eis curiæ functiones, & si quidem ad secundas venerit nuptias & filiorum fuerit effectus pater masculorum seu fœminarum, & has conjunxerit curialibus, rursus similiter curiæ servabuntur corpori: quod si mortuus fuerit aut ad secundas nuptias non venerit, aut filias non procreans, eas non sociaverit curialibus vel qui sunt vel qui fuerint, tunc recto ordine curia has res accipiet, neque enim unquam hanc partem curialium copiarum & functionum alienari concedimus: vel si ad plurimos redactum fuerit genus successionis, quatenus per omnes, hac linea descendentes, sive per masculos liberos curialium, sive per generos dantes se curiis, novem unciæ curiæ salvæ sint. Quam legem valere volumus in omni deinceps tempore, & in causis adhuc etiam nunc pendentibus, & quæ consecutæ non sunt judiciali sententia aut amicabili interventu absolutionem.

EPILOGUS.

† Quæ igitur visa nobis sunt, & hac sacra lege declarata, tua excellentia custodire festinet, maxime omnium utilitatis publicæ providentiam omnem faciens. Dat. Kalend. Aprilis, CP. DN. JUSTIN. PP. Aug. ARIONE V. C. CONS.

TIT. III.

DE [16] MODERATORE ARABIÆ [17].

NOVELLA CONSTIT. CII.

Imperator Justinianus Augustus Joanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patricio.

PRÆFATIO.

CUm plerosque alios provinciarum magistratus ad meliorem jam formam traduximus, qui humiles abjectique prius existentes, neque ulli rei convenienter agendæ idonei, postquam in ampliorem constituimus ordinem, & valentiores per omnia facti sunt, & ita rerum administrationem capessere coeperunt, ut universa in melius commutarentur: tum vero a nobis etiam proconsules & prætores, & moderatores, & veterum horum nominum amplitudo inventa est, auctæque ipsis annonæ, & summa [18] potestas data, & ante omnia interdictum illis fuit, ne perniciem inferant subditis, & multis ad ipsos diripiendos utantur manibus, juramentis quoque rem munivimus omnium horrendissimis [19]: neque aliter eis officia tradimus, quam præstitis juramentis, in codicillis magistratus digni fuit habiti. Convertimus igitur & ad Arabum regionem oculos, & requisita causa, quamobrem & publicum laboret inopia, quamquam regio florentissima [20] sit, & tam magnus nos interpellantium numerus iis locis excedat, & omnes lamententur, alii furta & rapinas, alii injurias, alii alia damna in querelam deferentes: occasionem & causam hujus mali ex imbecillitate & impotentia eorum qui magistratum ibi gerunt, provenire deprehendimus. Erat enim ita tenui potestate præditus is qui civili magistratu defungebatur, ut [21] ei qui præesset armis, servili propemodum more manciparetur, & in illius arbitrio hujus salus esset posita, aut ut ne esset quidem omnino hic magistratus. Inde adeo & longum tempus est, ex quo is deserit, & militaris ea quæ civilem magistratum concernunt, peragat. *Cum tamen neque sibi, neque ipsi per omnia sufficiat. In hoc enim est, non ut utilitatem aliquam subditis adferat, sed ut utrinque lucrum capiat.*

CAP. I.

HÆc nos ad suscipiendum præsens consilium excitarunt: & præsenti utentes lege, magistratum ad pulchriorem formam transponimus, benigneque & ipsi Moderatoris appellationem largimur, (id quod etiam in Ponto fecimus [22]) & spectabilium magistratuum jus concedimus, ut in nullo sit Duciano [23] inferior [24]. Sed & publicis [25] exactionibus cum summa vehementia adhærescito, adhærescito etiam privatorum utilitati, neque committito, ut vel spectabilis dux, vel tribunus, vel aliqua potentiorum domuum, vel etiam sacrum patrimonium, vel sacræ nostræ res privatæ, vel ipsa sacra nostra domus, qualecunque subditis nostris damnum irroget: neque facile succumbito, neque formidinem [26] contrahito: sed viriliter subditis præsito, & ante omnia Deo pariter ac nobis, & legi puras conservato manus, si quidem iisdem juramentis [27] & hunc submitti volumus, quibus & cæteros magistratus submissimus. Deinde cum codicillis percipito etiam Imperialia mandata: quæ tam ante nos legumlatores, quam vetus illa reipublicæ forma novit, & nos cum pene obsolevissent, denuo reparavimus, & in rempublicam reduximus: ut ea semper adhibeat veluti in colloquium, & justiones nostras custo-

1 *Nov.* 2. *cap.* 5. 2 De non numerata dote, *Index Regina.* de dote cauta vel adscripta, non numerata, Julian. *const.* 95. adde *L.* 5. *C.* 15. 3 Exceptiones. 4 Quæ proponebantur & allegabantur. 5 Lege, non *inexaminatas*, id est, non inexcussas. 6 Id est, minus negotiatione fruantur homines. 7 Hoc abrogatur *J. hic cap.* 1. 8 Hoc etiam abrogatur *J. hic.* 9 Περὶ ἀναφορᾶς προικός. 23. *Eclog. ex lib.* 29. *tit.* 3. *c.* 1. §. 3. & 3. Harmenop. 5. §. 11. 10 Id est, si duobus annis durat matrimonium. 11 Si biennio tantum duravit matrimonium, exceptio non numeratæ dotis anno post finiretur, *l. ult. Cod. de dot. caut.* si plus biennio, non plus tamen decennii, tempore, tribus post mensibus J. Si plus decennio, maritus nunquam queri poteit de dote. 12 Decennio præcribitur omnis querela dotis non numeratæ, ut sit finius: Poteit vir defuncta uxore exigere sibi promissum dotem intra decennium duntaxat. 4. Harmenop. 9. §. 7. 13 Decennium prolixum tempus. 14 Hinc sumpta est Authentica, *Hoc autem. C. de non numer. pecun.*

15 Querelam non numeratæ dotis contestandam esse non nuda denunciatione, sed literis: in judicium vocata muliere, vel eo, qui pro ea detem capit. *l.* 14. §. 4. *C. de non numr. pecun.* Contestatio perpetuat exceptionem & transfert onus probandi in adtorem. *l.* 3. *C. de non num.* nisi ex chirographo, in quo sit adscripta debiti causa, agatur, *l.* 13. *Cod. de non num.* 16 Hinc sumpta est Authentica, *Si minor. C. de tempor. in integr. restitut.* & Authent. *Quod locum. C. de dote cauta & non num.* 17 Nota regulam. 18 De tribus mensibus vid. Cujac. *c.* 14. *de diverf. temp.* 19 Id est, infra 25. annorum. Ætas enim id hic significat, & Græci, εἰ μὴ ἡ ἡβήσας. 20 Pubertas in nuptiis contrahendis finitur anno 14. in masculis: 12. in feminis, non affecto, sed expleto, vid. *Novell. Leon.* 74.

16 *c.* 6. *Eclog.* 15. de officio moderatoris Arabiæ, Julian. *const.* 95. 17 Quam Trajanus obtemperare Regibus Romanis computit, provinciæ nomine imposito, rectorisque adtributo. Ammian. 14. 18 Καὶ ἐξουσία δίδοται πᾶσα. 19 Φοβερώτατοι. 20 Arabiæ locus. vid. Ammian. *lib.* 14. 21 Civiles magistratus regionum non ita sunt negligendi, ut eorum dignitas præ militarius vilescat, & sint militarium veluti servi. 22 *Supr. de moderatore Heliopoli. Novell.* 28. 23 Id est, duci militari, Jul. *hic.* 24 Duciatus dignitas magistratus civilis Arabiæ. 25 Objecta moderatoris Arabiæ. 26 Julianus ita refert, si justitiam secum habeat, non timeat neque ducem, neque *Ptolarchum*, id est, Saracenorum ducem, neque potentium domus &c. *hac lib.* Phylarchi ergo, Justiniano teste, Saracenorum duces seu optionum. Procopius *t. de bello Persico*, οὗτοι δὲ οὐδὲ Ῥωμαίων τοῦ τῶν ἀρχόντων ἐπιτάγματος πλέον τι ἢ Σαρακηνῶν Ῥωμαίων τυπτόντων ἠγωνίσατο οἱ Φύλαρχοι ἐπικαλοῦνται, & post, καὶ αὐτὸν βασιλεὺς Φύλαρχος τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Σαρακηνῶν κατεστήσατο. Theodorus Anagnostes 2. Ἀλαμουνδαρὰς τοῦ Φυλάρχου Σαρακηνῶν vid. Cujac. *ad l.* 7. *Cod. de exact. tribut.* Sextus Rufus, Phylarchi Saracenorum in Osroëna cessere superati. Jornandes, in Osroëne, Saracenorum Phylarchi deviti Romanis se dediderunt. *Idem ad Novell.* 22. adde & illud ex Ammiano 24. Malechus Podofaces nomine, Phylarchus Saracenorum Assanitarum, famosi nominis latro. Dz Phylarchis Arabiæ & Emesenorum dixi 15. *Epistolarum familiarium Ciceronis* 1. adde Strabonem 16. 27 *Nov.* 8. *tit.* 3.

diat. Nam si illas sane secutus fuerit, non est causa, quamobrem non omnia illi præclare & ex animi sententia occurrant, & legum beneficio ad summam ipse in rebus gerendis facilitatem & justam facultatem perveniat.

CAP. II.

PRincipio igitur (ut diximus) studio sit illi publicorum tributorum exactio, devotis quidem humano paternoque se affectu exhibens, indevotis vero vehementem & severum. Deinde curam geret etiam reipublicæ, & ut recte in ea atque ordine omnia fiant, neve tumultibus & ne seditionibus dediti sint vel Bostreni [1], vel alii, & quæ a vetustate permissa sunt ad delectationem, ea convertant in furorem & cædes. Habebit item secundum mandata nostra dicto suo audientes milites (liquidem & hoc inde licebit desumere) neque ullam omnino rem negliget quæ commoditatem aliquam in se habeat. Quemadmodum enim in Ponto [2] cum Moderatore egimus, ita & ipsum per eadem ejus magistratus vestigia ingredi facimus. Eritque & ipse spectabilis, & consimiliter cum alia multa, tum etiam ea quæ appellationes concernunt, administrabit. Sed neque ad modum prioris duntaxat solatii resistemus. Volumus enim, ut ipse quidem per causam annonarum & reliqui solatii percipiat quindecim auri libras, adsessor vero ejus magistratus duas libras, & cohors ejus novem auri libras habeat. Et quamquam (ut diximus) ex Imperialibus mandatis jam etiam militibus præest: erit tamen nobis curæ, ut nonnullos illic stativa agentes militares numeros & ei subdamus qui in hos magistratum gerit, ut illi soli obediant, ejusque formulis ac præscriptis cedant & obtemperent. Non igitur communionem omnino habebit aliquam spectabilis Dux, neque cum militibus quos expresse huic alligrabimus, neque cum pagano aliquo, neque cum illorum litibus, si quas inter se habent: neque si paganorum aliquis in jus producatur. Nullum denique habeat cum paganicis causis commercium: quandoquidem magnum [3] in medio intervallum est inter civilem & militarem administrationem: discernuntorque ea inter se, quemadmodum patres nostri in republica ista ordinarunt & instituerunt, scituro spectabili duce, quod si rebus se civilibus immittere ausit, neque militaria retinebit, sed & illis spoliatus privatum aget, & hujus magistratus imperio subditus erit.

CAP. III.

ATque hæc nobis item de magistratu regionis Arabicæ sancita sunto. Persuasum enim habemus voluntate Dei, quod ea res ad melius profectura sit. Ex quo enim neque pecunis pepercimus, & annonas illi auximus, inde adeo certo scimus, quod & is qui hunc magistratum gerit, talem se circa vere publicorum tributorum exactiones præbere studebit, ut non damnum exinde, sed justum lucrum fisco adducat. Illud sane fieri obtinereque volumus, ut spectabilis dux inde annonas suas percipiat, unde provinciæ præses jusserit, cum manifestarium sit, non cum tanta eum ignavia his rebus admoturum animum, ut suas ipse annonas exigere nequeat: sciens, quod si quid hæc contra fecerit, quindecim librarum auri pœna multabitur. Dat. 6. Kal. Jun. CP. DN. BELIS. V. C. CONS. [4].

TIT. IV.
DE PROCONSULE PALÆSTINÆ [5].

NOVELLA CONSTIT. CIII.

Scripta Joanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patricio.

PRÆFATIO.

JAm quidem & alios gentium præsidatus majores reddidimus, qui prius humiles pariter erant, & ad aliquid fortiter agendum impotentes: & tam inter spectabiles ipsos constituimus, quam etiam annonas ipsis, adsessoribusque & cohorti auximus: & inter alia omnia, quæ benigne illis elargiti sumus, ut item de appellationibus cognoscerent, præbuimus, aliosque honore proconsulum exornavimus, alios (ut appellant) comitum, alios prætorum, alios denique moderatorum: & semper præclaro aliquo adinveniendo, novum veluti florem nostræ addimus reipublicæ. Venit autem nobis in mentem & metropolis [6] Cæsarea, quæ in prima Palæstina principatum tenet, quam præ cæteris majore etiam honore perfrui oportebat: propterea quod & quondam proconsul ipsam tenuit, & præfectus illi talis magistratus fuit: licet postea ab ampliore dignitate ad minorem tranlierit: nimirum cum una prius tota Palæstina esset, ea deinde in tres divisa partes, & neque proconsulatum retinente, sed ad magistratum hunc (ut appellant) ordinarium delata. Quanquam sane & vetusta urbs sit, & semper ampli nominis fuerit, tam cum Strato [7] primus eam in formam urbis redegit, qui mutatis sedibus excedens Græcia hujus conditor extitit: quam quum divæ memoriæ Vespasianus [8] celebratissimus ille Imperator, qui piæ memoriæ Titi pater fuit, quod illi ad summam gloriam vel solum potuit sufficere, ipsorum Cæsarum appellatione eam nominavit, cum antea *Stratonis* [9] *turris* vocaretur: hoc illi honore impenso, eo quod in ea post [10] Judaicas victorias inter Imperatores adscriptus esset. §. 1. Cernimus autem, quod & magnæ admirandæque regionis imperium habeat ea provincia, & quam maximam reipublicæ nostræ gratiam & sensum exhibeat, tam tributorum magnitudine, quam devotionis exuperantia, præbentque ampli [11] nominis civitates, ac bonos cives enutriat, & omni doctrinarum genere refertos, neque non inter facerdotes celebres, & (quod omnium maximum est) quia universi conditor Dominus noster Jesus Christus [12], verbum illud Dei, & totius humani generis salus, in ea [13] comparuerit, dignatusque sit assumere nostra.

CAP. I.

HAnc igitur quomodo non honore afficiemus, & provehamus ad formam proconsularem, concedamusque illi qui in ea defungitur magistratu, ut proconsul pariter sit & vocetur: id quod facimus per hanc pragmaticam formam. Appellari autem eam volumus & Cæsariensium [14] privilegium. Et qui eum magistratum gerit, proconsulem [15] efficimus: præbemusque ei, ut inter spectabiles adscribatur: & omnia habeat quæ ejusmodi magistratus sunt propria: audiat etiam provocatione suspensas lites usque ad decem auri libras, quæ ex utraque ad ipsum Palæstina devolvuntur: valeatque omnino talis existere, ut justiones nostras præclarius & majoribus cum viribus queat ad effectum deducere. Utetur autem & veneranda illa atque antiqua Veneta [16], (de purpurea plane stola loquimur) in [17] sacris eam mensium festis induens, venustumque se præbeto tanto redimitus honore, & multis imperato militibus ac tantis: & quicquid denique vel publico, vel nostris utile est subjectis, facito. Cæterum per occasionem annonarum [18] præbemus illi viginti [19] libras auri, quas tam inter se, quam adsessorem simul & obtemperantem sibi cohortem dividat, quo ipse voluerit modo, per suggestionem nos de iis certiores reddens, ut sacra pragmatica forma eam divisionem corroboremus. Neque enim sustinuerimus videre, aut ut ipse adsessorque ejus sub pristina tenuitate annonas percipiant, aut ut cohortem ejus, quanquam circa fot tributorum illationes laborantem percipitantemque, omni destitutam auxilio non sublevemus, quo majore cum benevolentia, & illi appareant, & publica tributa exigant, & injustis rapinis abstineant.

CAP. II.

INsuper nullam omnino cum civilibus causis publicorumque tributorum profligationibus communionem habebit pro tempore spectabilis eorum locorum Dux: sed ipse omnes [20] publicas privatasque causas (prout dictum est) disceptabit, & maxime omnium providebit, ut publica tributa sint retardatione detrimentoque inferantur, & puris ipse utatur manibus. Qua quidem re diligenter observata, cum & spectabilis vir Stephanus, qui nunc primus in ea versatur, magnam laudem consecutus sit: prorsus in eam opinionem venimus, sumpta [21] videlicet ex antecedentibus conjectura, quod rursus hoc faciet. Maxime omnium vero curam geret, ut quæque suo ordine fiant in civitatibus, neque popularis aliquis tumultus excitetur in urbibus. Si quidem & hoc ejus, cum in magistratu esset, proprium fuit: qui cum provinciam tum ex aliis occasionibus, tum vero maxime ex diversitate [22] religionum seditionibus laborantem fuscepisset: evidenter pacatam eam reddidit, & omni motu ac turba liberavit: quod sane nunc illi quoque, ut faciat, injungimus. Et si quando res ita ferat, ut etiam in secundam [23] Palæstinam excurrat, & ibi tumultus sedet, neque committat ut incommodo aliquid in illa geratur, & præsertim in illa: quandoquidem & multos illic tumultus existere cernimus, neque leves horum eventus.

CAP. III.

QUod si etiam militibus indigeat, qui in provincia stationes habent: adjungimus & hos illi ex quo militarium numerorum itrenuitatem compertam habemus, tam in tuenda dignitate urbium, quam conservanda moderatione in iis qui ruri habitant, & exigendis tributis publicis. Sacra pragmatica forma, quæ ad eam illi rem prius data est, nunc quoque rata manente, quæ non vult, ut vel spectabilis dux, vel gloriosissimus magister militum licentiam habeat, militum præsidia quæ apud illum constituta sunt, ab illo abstrahendi, ne quis exinde in civitatibus oriatur motus ac turba: id quod nunquam eventurum est, si ille & civilem magistratum gubernet, & inter publicorum tributorum collatores rectæ disciplinæ providentiam accommodet, tam in auxilium paratos habens milites, quam si quid indecore vel ab ipsis, vel ab aliis per ipsos geratur, corripiens. §. 1. Eruntque omnino inter se distincti [24] officiis spectabilis locorum Dux, & is qui proconsulatem gerit magistratum. Nam ille quidem militibus, & limitaneis, ac fœderatis, & quicquid omnino in provincia armatæ militiæ adscriptum est, præbit, exceptis his militibus qui proconsuli deputati sunt: hic vero tam pro civilibus personis, quam rebus, & præsidiis militum illi adhærentibus providentiam adhibebit & custodiam. Certe publicorum [25] tributorum nomine, aut per causam motæ in populo seditionis nemo profrus a spectabilis proconsulis jurisdictione eximetur. Sed omnibus imperabit, omnibus præcipiet, quique quisquam ejus resistet formulis ac dispositionibus, aut ullum habebit prætextum se defraudandi publicum, vel civibus inferendæ injuriæ, publicæ seditionis auctor factus: aut etiam utetur vel cingulo, vel dignitatis, vel facerdotii, vel cujuslibet alterius cauſæ prærogativa: sed eo solo seipsum noxa liberabit & supplicio, si nullam noxam contrahat. §. 2. Hæc igitur (ut diximus) & huic magistratui concedimus, & conservare perpetuo per hanc sacram pragmaticam legem volumus. Sed & ut excellentia tua perpetuo ipsam conservet, & eo modo particularibus thronorum tuorum dispositionibus ac formulis adscribat, fancimus: neque non ut omnes Palæstini, qui in sequenti futuri sunt tempore, cognoscant, quod denuo proconsulare ipsis jus restitutum sit, summusque in prima [26] Palæstina magistratus Proconsul rursum sit, ut olim qui liberatus priſtino faltu, nunc in honore quam qui civitati debeatur, futurus sit majore, & priore liberata supercilio, in majore nunc honore erit, nempe civitati debito.

1 Bostra civitas Arabiæ, de qua alias dixi. Ammianus 14. præpinus Arabie civitates facit Bostram, Gezazam atque Philadelphiam. 2 Seu Heleniopontio. 3 Magnum intervallum est inter civilem & militarem administrationem. 4 Id est, anno 535.

5 *6. Eclog.* 16. de off. proconf. Palæstinæ, Jul. *conſt.* 96. quam Pompejus Judæis dimitis & Hierosolymis captis in provincia speciem rectori delata jurisdictione firmarit. Ammian. 14. Ea olim terra Chanaan Scripturis cognita. 6 Cæsarea, metropolis Palæstinæ primæ, colonia Vespasiani, *l. 1. §. 6. l. ult. §. 7. ff. de conſtitut.* a qua Cæsariensis advocatio, *l. ult. Cod. de postl.* id est Palatina. *l. pen. Cod. de fideiuſſ.* Cæsarienses quondam fuere 200000. Judæorum apud se habitantium una die trucidarunt. 2. Joseph. 19.

7. Strato fundator Cæsaræ. 8. Id tamen communiter ab omnibus historicis tribuitur Herodi, regi Judææ, qui in honorem Augusti Cæsaream nuncupavit, Ammian. *lib.* 14. Joseph. 19. *Antiquit.* 7. 9 Turris Stratonis, Cæsarea: *Ptolomæus.* Hieronymus refert, vocatam etiam fuisse Acaron. 10 Vid. Ammianum *d. loco.* 11 Et quasi ad perpendiculum æmulas, ita ut nulla alii cedat. Præter Cæsaream autem enumerat Eleutheropolim, Nicopolim, Ascalonem, Gazam. Ammianus *d. loco.* 12 Eusque Apostoli, & quidem Cæsaræ fit mentio *Act.* 8. 9. 11. 18. 21. 13 Id est, Palæstina, quæ terra Chanaan, *ut dixi*, eam occuparunt Israëlitæ, annis 1399. ante Christi adventum: ante Titi tempora 1469. In eadem Palæstina fuit Judæa, cujus metropolis Hierosolyma: fuerunt etiam Galilæa, Samaria, præsentia Christi illustratæ. 14 Cæsariensium privilegium, id est, forma pragmatica ad Cæsariensis. 15 Proconsul Palæstinæ.

16 Λεχωία τενινα. *Scr.* induitur tebennum. Jul. *hic.* τένοντες (cujus fit etiam mentio a Plutarcho) est trabea Romuli, Polluci & Themistio τέμενος, cujus inventor Timæus Arcas. Stola proconsularis. *Novell.* 31. Eunapius τὸν περὶ πόρφυρον ἐοῦσαν τένοντα Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Dionysius II. *Hierarchiæ.* 6. τενίνοις τοῖς καλουμένοις τένοσι. Polyb. 10. λαμπρὸν τένοντα, λαμπρὸν ἐσθῆτα. Cyl. *hic.* 17 Εν ταῖς ἱερωτάταις. Hesychio, ἱερωτατοῖς εἰς τελετὰς μύστας ἀγόμενα: Eidem ἱερὰ, ἡμέρα κατὰ κῶμα (Gloſſis ἱερομηνία fieri menſis. 18 Annonæ proconsularis Palæstinæ. 19 Id est, 712. aureos.

20 Objecta Proconsulis Palæstinæ. 21 Præsumitur diligens in aliqua re futurus, qui semel in ea diligens fuerit. 22 Regiones seditionibus obnoxiæ (propter diversitatem religionum, adde *Novell.* 17. *c.* 11. *Edictum* 2. *Justin.* 1. 23 *Nov.* 8. *c.* 15. §. 7. 24 Dux militum, Palæstinæ distinctus a proconsule Palæstinæ. 25 Duo Mappam ufitatam Circo nomen Pæni fibi vendicant. Martial. 12. *Epigr.* 19. Cretatum Prætor vellet cum mittere mappam, Prætori mappam furripit Hermogenes. Tertull. *cap.*

EPILOGUS.

† Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarantur legem, ea studeto excellentia tua effectui & fini tradere.

Novellæ 104. (*quæ Latina fuit*) *epitome partim ex Haloandro, partim ex Juliano.*

TIT. V.
DE PRÆTORE [1] SICILIÆ.

NOVELLA CONSTIT. CIV.

HAbeto Sicilia Prætorem, qui & res civiles tractet, & curam gerat militaris impensæ. §. 2. Publica tributa Siciliæ non pertinent ad solicitudinem prætoris, sed censentur sub comite patrimonii Italiæ [2]. §. 3. Provocationes a Sicilia in hanc civitatem venientes apud excellentissimum Quæstorem ventilentur. Et si defensorum civitatis vel patrum [3] creandorum decreta opus sit celebrari, apud eundem illustrissimum virum celebrentur.

TIT. VI.
DE CONSULIBUS [4].

NOVELLA CONSTIT. CV.

Idem Augustus Strategio Comiti sacrarum largitionum, exconsuli & patricio.

PRÆFATIO.

CONsulatus nomen [5] & causa [6] priscis [7] quidem Romanis adversus [8] hostium adinventum est utilitatem: & in decretis quæ eis ordinatio communis dabat reipublicæ figura, fortiebantur repente provincias, in quibus Romani bellum habebant: & secundum has sortiebantur fasces [9], sequens [10] vero tempus in [11] imperatorum pissimorum transponens bellandi & [12] pacificandi potestatem, ad largitatem solam causam consulibus mutavit, & hanc temperatam & ordinatam, mensuramque non excedentem, paulatim vero quidam ita sumptuose causam aggressi sunt, ut suam quidem ederent magnanimitatem, non tamen cogitarent, quia exemplum aliud non haberent, non enim ad plurimos venit substantiæ magnitudo, transcendens etiam magnificentiam animæ, non mensura rei, sed propria magnitudine proveniens. Quia igitur videmus periclitari consulum nomen, quod ex temporibus ita prolixis, & ad millesimum prope annum veniens, cum Romanorum republica pullulavit: propterea credimus oportere causam comprehendere, & immensitatem ejus recidentes, ad beneplacitas consulares statuere expensas, quatenus continua sit Romanis, omnibus autem bonis viris exsitat accessibilis quoscunque hujusmodi nos dignos esse honore decreverimus. Cuncta siquidem perscrutantes, perspeximus quantum esse conveniat quod datur. A Marciano [13] itaque imperatore eximio scripta lex est, quæ volebat *non spargere pecunias consules*, & ipsa ejus constitutionum prima fuit. Igitur & post prædictam constitutionem, quoniam invenimus quod quidam hanc sequentes, nihil spargere populo passi sunt, alii autem & ultra legem agere hæc petentes: & promerentes quæ petiverunt, deinde ad sui animi respicientes mensuram, circa asperſionem largitatem ultra terminum celebraverunt: quidam vero medium [14] bene eligentes mediocribus pro plurimis contenti fuerunt: quoniam etiam nos præcedentibus, quod [15] medium est, optimum visum est esse, tanquam ex utroque summis periclitantibus, mox ad immensitatem procedere: propterea existimavimus & nos de hoc definire quod decet: ut nihil nec immensum nec inordinatum sit, neque nostrorum temporum indignum.

CAP. I.

De septem processionibus consulum.

QUantumcunque ergo competens est dari ab eo qui a [16] nobis eligitur per annum [17] consul, occasione sportularum omnium, & distributionum & expensarum: hæc omnia competenti scriptione huic nostræ interponi sacræ jussimus legi. In legis enim hoc ponimus schemate, ut transcendenti etiam pœna quædam inferatur competens. Processiones [18] autem eorum esse volumus septem. Si enim ad hoc adinventum est, ut spectacula ad [19] animi voluptatem [20] agantur populo, hæc autem a nobis determinantur in Circensibus [21], & bestiarum [22] spectaculis, & thymeles [23] delectatione, nullo horum noster privabitur populus: sed erit quidem ei processus primus [24] quo suscipiet consulatum, & hujus possibedit codicillos, Kalendis [25] Januariis. Post [26] illum vero secundum aget spectaculum certantium equorum, (quam mappam [27] vocant.) Et tertium [28] qui theatroquinegium [29] dicitur; non bis, sed semel exhibendum, & post [30] illud, quod dicitur totius [31] diei, multa delectatione implebit populum: hoc quod vocatur Græce [32], & cum bestiis pugnantes homines, & vincentes audacia, insuper & interemptæ bestiæ. Quintum [33] quoque faciet processum, qui ad theatrum ducit, quem [34] adorna vocant: ubi in scena ridiculorum [35] est locus, tragœdis & thymelicis choris, & spectaculis universis, & audibilibus [36] apertum est theatrum. Rursus [37] quidem spectaculum equorum certantium edit, seu quæ vocatur [38] hippomachia [39]. Sextum agens hunc conventum. Ex [40] hoc deponit annalem hunc honorem, in depositione agens solemnem editionem [41]. Et ita septem noctium [42] & processuum complebitur cursus: nullam specierum antiquitus statuturam derelinquens. Unam si quidem aliam adinvenire mappam [43], duoque continuare, quæ vocantur theatroquinegia [44], & non priorum horum contentos esse: palam est, quia nihil novi ultra id quod prius agitur, habet. Sufficere itaque rite causa putabitur: & singulæ dantur clare & non in tantum, ut jam populo etiam odibile sit: in iis enim quæ raro [45] fiunt, miraculum est. Hæc itaque de consularibus a nobis scripta & determinata sunt expensis.

CAP. II.

De uxore & matre Consulis.

SI autem etiam uxorem consul habeat: definita est a nobis & circa illam expensarum mensura [46], decet enim frui [47] eas & conjugis claritate. Si vero non copulatus est uxori, his satis est, nisi mater ejus constat jam consulatu digna & prius honorata, & velit eam una frui secum schemate, & hoc in sola [48] matre præbemus: alia vero non decorabitur mulier penitus, præter conjugem [49] & matrem, & illæ quidem omnibus modis: quoniam uxores [50] coruscant radiis maritorum, hoc lege dante: matres vero, si consul hoc voluerit, nam neque filia, neque soror forte neque uxor filii: & multo magis si nec pertinens ad genus sit: hoc enim pure illicitum existebat. §. 1. Quid autem oporteat spargere [51] in septem his processionibus populo consulem, melius nos designavimus, quam sicut Marciani divæ memoriæ constitutio [52] dicit. Illa quidem abnegavit omnino munificentiam: nos autem corrigimus eam causam, voluntate ejus, qui consulatus habet honorem, disponentes. sive enim nihil voluerit, spargere non cogimus: sive rursus venire ad hoc voluerit, & ex argento muneribus honorare populum, nec hoc interdicimus, non tamen aurum spargere finimus, non minoris alicujus, non majoris omnino, non medii characteris aut ponderis: sed argentum, sicut prædiximus. Soli [53] enim

1 6. *Eclog.* 12. De officio quæstoris, Jul. *conſtit.* 97. adde *Nov.* 75. §. *hic.* quæ est de appellationibus Siciliæ. 2 Comes patrimonii Italiæ, Comes largitionum Italicarum. 3 Jul. *hic.* vid. *Novell.* 75. alii legunt, primorum.

4 *L.* 12. *Cod.* 3. Jul. *conſt.* 98. adde *Nov. Leon.* 94. Goth. Intellectum hujus Novell. vid. apud Homm. *Zonig. de Excerpt. part.* 2. *c.* 1. *n.* 166. Anf. 5 Consul a consulendo dictus. Hinc illud, Consul fiat, qui recte consulet. 6 Ob tyrannidem Tarquinii.

7 Sed tamen poſt regos exactos, *l.* 2. §. *excetis. l.* 6. *ff. de orig. jur.* Liv. 1. *& alii.* ut mirum mihi videatur, quod Harm. *lib.* 1. *tit.* 1. §. 1. scripserit, Romæ initio non fuisse dominationem regiam, sed per consules, eosque binos & annuos Rempubl. fuisse administratam: verum, ut opinor, latis illo loco offendi, Harmenopulum in historia lapsum vel corrupum esse. 8 Id ita ne intelligas, quasi consules tantum electi fuerint, cum bellum futurum esset: ne rursus intelligas, bella totis a consulibus gesta. Nam eo fine plerunque dictator creabatur, *l.* 2. §. 18. *ff. de origine jur.* 9 Dudecim. Italicum. 4. 10 Lex Regia, quæ principi & in principem jus omne sum transtulit, *l.* 1. *ff. de constitutionibus, aut ullum habebit prætextum se defraudandi publicum, vel civibus inferendæ injuriæ, publicæ seditionis auctor factus: aut etiam utetur vel cingulo, vel dignitatis, vel facerdotii, vel cujuslibet alterius cauſæ prærogativa: sed eo solo seipsum noxa liberabit & supplicio, si nullam noxam contrahat.* §. 2. Hæc igitur (ut diximus) & huic magistratui concedimus, & conservare perpetuo per hanc sacram pragmaticam legem volumus. Sed & ut excellentia tua perpetuo ipsam conservet, & eo modo particularibus thronorum tuorum dispositionibus ac formulis adscribat, fancimus: neque non ut omnes Palæstini, qui in sequenti futuri sunt tempore, cognoscant, quod denuo proconsulare ipsis jus restitutum sit, summusque in prima [26] Palæstina magistratus Proconsul rursum sit, ut olim qui liberatus priſtino faltu, nunc in honore quam qui civitati debeatur, futurus sit majore, & priore liberata supercilio, in majore nunc honore erit, nempe civitati debito.

16 *de spectaculis.* Cognoscite dementiam de vanitate: *Missa* dicunt, & mittunt inviicem, quod simul omnibus visum est. Teneo tetimonium excitatis: non vident missum quid sit, & *mappam* putant: sed est diaboli ab alto præcipitati figura. His adde, quæ de mappa notat ex Græcis Josephus Scaliger ad 2. Manilii *ibi*, Mittunt in tempore signum. Sed & his adjice Juvenalem, *Satyr.* 22. Interea Megalesiaca spectacula mappæ. Suetonius *in Neron. cap.* 22 uniuersorum se oculis in circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente *mappam*, unde magistratus solent. Hinc apud Tertullianum *libro adversus Valentinianos* mappa missa est, ut hinc noster mappam mittio indicem & promittionem Circensium futurorum fuisse. Post vero, Θέατα καυκηγετικὰ ἀγῶνα ad his, vocatam. 28 Tertius Consulum processus. 29 Θεάτρῳ κυνηγετίων. *Scrimg.* Venatio est theatrica.

30 Quartus Consulum processus. 31 Τὸ λεγομένον μουνηρεφές. *extat* epigramma Leonis philosophi, εἰς τὸ μουνηρέφεον. 32 Pancarpum. *Jul. hic.* πάγκαρπον. *Scr.* Πάγκαρφον. Sylva, vetus interpres, & ideo Sylvam appellat Capitolinus Gordian. Sylva est, quæ ex variis generibus arborum conflat, & Angulfinus ad *Secundinum* refertur, pancarpum dici propter omnium generum, quæ inerant, herbas. Hinc Festo pancarpia corona, ex vario genere florum. fic Neleus jussit statuam erigere, ἀπὸ πάγκαρπον ξύλων τεχνὶ ἐ quercu in qua ferendæ multos varioque suspendos fructus, ut interpres Callimachi scribit. Appellatur & a Sophocle *in Oedipo* laurus πάγκαρφος. Reliqua vide apud Cujacium. hic addatur & hoc ex Tertulliano *adversus Valentinianos.* Igitur ex ere collatitio quod ajunt, in honorem & gloriam pauris publicorum Pleromatis ipsius, fructuque perfectum compingunt Jesum. Eum cognominant Soteram, & Christum, & Germonem, de partuitis, jam & omnia jam, ut ex omnium deflorations conflructum gratium. Quum propius fuit de Atticis historiis, Pancarpiam vocari a tam otiosis autoribus *4. ff. ad l. Aquil.* 33 Quinius processus Consulum. 34 Ἡ δὲ πάγκαρ καλοῦσι *Scrimgerus.* In quinta id faciat consul, quod porna dicitur. Jul. *hic.* πάγκαρ *hic*, produdum meretricium. Seneca *primo epistolarum* 98. adde Isidorum 18. Floralex locis nudunfcenam proferunt. Verum Alciatus vulgatam lectionem retinet, aut hac potius vera lectione non cogita, eam quam solam noverat, cujusmodi incrullare nititur. Pater enim in *l. unica de Athletis*, Adorna locum fuisse, quod in eo Cantores spectarentur, παρὰ τὸ ᾄδειν, quod est cano, & ἄειν, quod est cerno. 35 Ridiculos γελοτοποιοὺς vocavit, ficulatorem, *de hadin ou farceur*: ficut Italorum *Zoni.* 36 Ἀκόασματα, id est, ubi nihil, nisi risi digium, neque videtur, neque auditur. 37 Sextus Consulum processus. 38 Η τῶν καλουμένων μάππων, *Scrimger.* Superius dixi de mappa. 39 Hic duplex est error, nec enim legendum hippomachia ut §. *dixi.* & aliter finienda est hæc sententia, hoc fciliicet modo, ieu quæ vocatur mappa. sextum agens hunc conventum. Ex hoc &c. 40 Septimus processus Consulum. 41 Πολιτικῶν. *Scrimg.*

42 Sic Germani, non dierum numerum, sed noctium computabant. Vid. Tacitum. 43 De qua dixi superius. 44 De venatione theatrali supra dixi. 45 Εν τοῖς σπανιὰ γινομένοις τὸ θαυμαζόμενον ἐστί. Raro quæ accidunt, magis miramur: quotidiana negligimus. Juvenalis *Satyr.* 13. *in fin.* Facere hoc non possis quinque diebus Continuis, quia sunt talis quoque tædia vitæ Magna, voluptates commendat rarior usus. 46 Notitia: quæ tamen periit. 47 Consularis fœmina, uxor consularis viri. *leg.* 1. *in fin. ff. de senatorib.* 48 Vide quæ scripsi *in eriticum Pandectarum, tit. de his quibus ut C. de quæst.* vide *l. ult. C. de incolis: l. 8. ff. de senator.* Quid vitus? Idem jus ei competit *de ver. divis.* 52 *l.* 2. *Cod. de consulibus.* 53 Aurum spargere soli principi permissum.